

során jelentős közéleti és tudományos tisztségeket viselt: 1921-től 1937-ig a Magyar Irodalomtörténeti Társaság titkára, 1937-től 1940-ig a Társaság folyóiratának, az Irodalomtörténetnek szerkesztője, majd 1941-től 1949-ig az Irodalomtörténeti Társaság elnöke volt. Közben beválasztotta soraiba a Szent István Akadémia, utóbb a Magyar Tudományos Akadémia is, melynek 1933-tól 1949-ig volt levelező tagja. A budapesti tudományegyetem 1935-ben habilitálta magántanárrá, 1940-ben pedig a Császár Elemér halálával megüresedett tanszékre hívták meg nyilvános rendes tanárnak. Egyetemi oktató munkáját 1949-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig folytatta.

Alszeghy Zsolt irodalomtörténetírói munkásságát *nem* egész tudományszakunkra kiható *iniciatívák* jellemezték, hanem a mindenkori fejlődés irányára való érzékeny *reagálások*. Nagy szakirodalmi tájékozottsága ellenére nem volt szintézisek alkotására predestinálva: összefoglaló fejlődésrajz és komplex vizsgálatok helyett mindig jobban érdekelte egy-egy részletkérdés tisztázása. Nem tekinthető véletlennek, hogy átfogó igénnyel megírt dolgozatai csak emfemer jelentőségre tudtak emelkedni és közülük egyik sem állta ki az idő próbáját (*A XIX. század magyar irodalma*. Bp. 1923. stb.).

Pályakezdeése idején a Heinrich Gusztáv-féle pozitívista iskola hatott rá erősen, bizonyára ezért jelentkezett egyszerre két kötetrel is a Régi Magyar Könyvtár c. sorozatban (*Csiksomlyói iskoladrámák*. Szlávik Ferencsel együtt. Bp. 1913. — Illei János: *Toronyos Péter*. Bp. 1914.). Később elvi kérdések is felkeltették érdeklődését. Miként Horváth János és mások keresték a magyar irodalomtörténet egyes korszakainak nemzeti karakterét a 30-as években (főleg a latin nyelvű humanizmusban), úgy Alszeghy a „nemzetietlen” jelzővel illetett XVIII. századról bizonyította be, elfeledett latin és magyar munkák tömegének felszínre hozásával, a meggyökeresedni látszó elnevezés tudománytalanságát (It 1942. 1—13).

Az 1945-ben bekövetkezett történelmi sorsforduló nem passzív rezisztálást, hanem munkakedvet, új felismeréseket váltott ki belőle. Elnöki minőségében indítványt terjesztett a Magyar Irodalomtörténeti Társaság át, melyben eddig figyelembe sem vett, vagy elhanyagolt kutatási területek bevonását javasolta a munkába. Témái között ilyenek szerepeltek: elvi kérdések vizsgálata (a filozófia, zene, képzőművészet és az irodalom viszonya), stílustörténet, író és társadalom, magyar—külföldi összehasonlító kutatások, folyóirattörténetek, könyvészeti és bibliográfiai munkák, kéziratkatalógusok. A munka kollektív megszervezésére és irányítására kiváló felkészültségű, fiatal irodalomtörténészeket javasolt felkérni, azzal a feltétellel, hogy a bizottság „tervezetének elkészítésekor Horváth János tanácsait is hallgassa meg.” (It 1945. 73—76.)

Alszeghy Zsolt kutatási területe látszólag igen széleskörű volt: a régi magyar irodalom évszázadaitól (*A XVII. század lírai költészete*. Bp. 1935. stb.) egészen az Ady utáni nemzedékig (*Magyar lírikusok*. Bp. 1921. stb.) terjedt ki érdeklődése, száljában azonban a XVII—XVIII. század vonzotta legjobban s ebben tudott igazán mélyre is hatolni. Drámatörténeti kutatásai értékes adalékok szolgáltak a kor latin nyelvű iskoladrámáinak történetéhez, nagyszabású szövegkiadása — élete főműve — pedig, a *Magyar drámai emlékek a középkortól Bessenyeiig* (Bp. 1914.), fél évszázadon át a legjobb gyűjteménynek számított a maga nemében. Költészet-történeti dolgozataiban sem a klasszikusokra irányította figyelmét (akárcsak a drámában), hanem a magyar versírás másod- és harmadrangú művelőire. E tekintetben forrásértékű az a közleménye, amelyben egy, egyelőre ismeretlen helyen lappangó, nagy terjedelmű Rákóczi-eposz törmelékeit adta ki jegyzetei alapján (ItK 1958. 517—524.). Mivel gyakran kellett töretlen úton haladnia, a felmerülő problémák megoldási kísérlete közben jól ki tudta elégíteni erősen mikrofilológus hajlamát is.

V. Kovács Sándor

Az MTA Irodalomtudományi Intézetének 1969. évi munkájáról

1969 az akadémiai felső szervek által bevezetett távlati tervezés második hároméves periódusának induló éve volt. Az Intézet vezetése hasznosította azokat a tapasztalatokat, amelyeket az első, kísérleti fázisban szerzett, azokat a tanácsokat és irányelveket, amelyeket az 1966—68. évi munkabeszámoló megvitatása során kapott az MSzMP KB tudományos osztályától, az Akadémia I. Osztálya vezetőségétől és az I. Osztály mellett működő Irodalomtudományi Bizottságtól. Az említett szervek gondosan elemezték az Intézet által egyidejűleg előterjesztett 1969—71. évre szóló távlati terveket, azokat realisabb arányokhoz segítették, s ennek alapján készült el az 1969-es intézeti munkaterv, amelyet a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya 1969. márc. 17-i ülésén elfogadott.

Az MSzMP KB által június 27-én kiadott Tudománypolitikai irányelveket az Intézet több fórumán megvitatta és intézkedéseket tett azok átültetésére a gyakorlatba. Az intézeti tudományos közvélemény mély megaláztatással és egyetértéssel vette tudomásul az Irányelvek

megállapításait, amelyek szerint: „... a párt a tudományos kutatás szabadságának híve. Bátorít és támogat minden olyan alkotótevékenységet, amely tudományos igazságokat tár fel.” Az Intézet különleges helyet foglal el a magyar irodalomtudományon belül, bizonyos értelemben sajátos műhelyé nőtte ki magát fennállása tizenhárom éve alatt, mégis ahogy a múltban, úgy a jelenben sem törekedett tudománypolitikai koncepciójának merev egyarcúságára. Az elmúlt években nem egy esetben hangzott el aggály amiatt, hogy az Intézetben folyó irodalomelméleti kutatások iránya, az Intézet egyes folyóiratainak koncepciója, a történeti kutatások metodikája, az összehasonlító irodalmi kutatások extenzitása zavarokhoz vezethet. A társintézetekkel, az egyetemeken dolgozó tudósokkal folytatott eszmecserek során, különösen az elmúlt évben megerősödött közös tudományos vállalkozások folyamatában sok félreértés kiküszöbölődött, s több olyan változás történt az Intézetben belül is, amelyek együttesen harmonikusabbá és egészségesebbé tették a tudományos kutatás légkörét. A külső intézményekkel, tudósokkal való szorosabb együttműködés elősegíti az irodalomtudományi kutatások hatékonyságának fokozását, a szellemi erőik összefogottsága eredményesebben segítheti a Tudománypolitikai irányelvek megvalósítását.

A *magyar irodalom története* című hat kötetes kézikönyv lezárását követő néhány évet az Intézet az átmenet korszakának tekintette, midőn sor került a nagy történeti szintézis létrehozásával felgyűlt tapasztalatok értékelésére, s új nagyszabású vállalkozások elindítására. 1969 folyamán ezek a munkálatok szilárdan megalapozódtak, s nyitányát jelenthetik egy újabb — művekkel igazolt — termékeny korszaknak az Intézet életében. Bizonytalán hozzájárult ehhez az is, hogy — megfelelően a megalapozott igényeknek — az elmúlt évben minden eddiginél megnyugtatóbban alakult a kollektív munkák és a közös vállalkozásokba szervezsen illeszkedő egyéni programok egészséges és termékeny egyensúlya.

Az 1969-es év során megfigyelhető volt Intézetünkben a tudományos szemlélet és módszer különböző típusainak kialakulása, tehát egy bizonyosfajta differenciálódás. Az Intézet vezetősége figyelemmel kíséri ezt a folyamatot, és a különböző módszerek konfrontálására a következő év folyamán intézeti vitát rendez. Az Intézet hasonlóan a múlthoz, tevékenyen részt vett mind a hazai, mind a nemzetközi tudományos és kulturális életben, eleven faktora kívánt lenni a marxista eszmék offenzívájának, sajátos eszközeivel és lehetőségeivel élve igyekezett teljesíteni hivatását a szocialista kultúra fejlesztése terén.

1969-ben 29 téma művelése folyt, s ezek valamennyien átkerülnek az 1970-es tervbe is, tekintettel arra, hogy témalezárás nem történt az elmúlt évben. Az egyes osztályok keretén belül végzett munka a következőképpen alakult:

Irodalomelméleti osztály

Az év folyamán nyomdába került az osztály többéves tevékenységével elkészült *Irodalomelméleti irányzatok* című kötet, amely hosszas viták és mérlegelés után érett műnek tetszik, magába foglalja a különböző polgári szemléletű iskolák metodikájának ismertetését és bírálatát. Midőn az osztály e művet lezárta, szinte nyomban hozzálátott az *Adalékok a szocialista irodalomtudomány történetéhez* c. távlatos program kialakításához, megfelelően ezzel a téma folytonossága belső igényeinek és a MSzMP KB Tudományos osztálya termékeny intencióinak. Az osztály a tervén folyamán erőit *Az irodalmi műalkotás problémái* c. tanulmányosorozat kidolgozására koncentrált. (Témafelelős: Miklós Pál.) A tanulmányok mintegy kétharmada elkészült az év végéig, 1970-ben befejeződik a többi, s folyamatosan megtörténik a dolgozatok vitája, a kötet szerkesztése. Párhuzamosan elkezdődik *Az irodalom funkciója és sajátosságai* anyaggyűjtése. A tanulmánykötet programtanulmányát a témafelelős, Szili József beterveztette, s azt egy kibővített osztályértekezlet megvitatta. A jellegzetesen irodalomelméleti és a marxista irodalomszemléletre vonatkozó, hagyományosan irodalomtörténeti stúdiumok korrelatív művelésével készíti elő az osztály a *Szocialista realizmus jellegzetességei művészetiinkben* kimunkálását.

Modern magyar irodalmi osztály

Az osztály 1969 folyamán is erőinek legnagyobb részét, *A felszabadulás utáni magyar irodalom története* című kézikönyv megvalósítására fordította. (Szerk.: Tóth Dezső és Béli Miklós). Az összefoglaló fejezetek írása folyamatban van, a portrék néhány kivételével elkészültek. Az eredeti tervekhez képest a mű kidolgozása némileg elhúzódtott; ez azzal magyarázható, hogy az élő irodalom szintetizálását lényegében alapkutatások nélkül kellett elvégezni, s ez a munka során lépten-nyomon új és új megoldatlan problémákat vetett fel. Az osztály erőinek összpontosításával remélhetően el lehet érni, hogy a kötet felszabadulásunk 25. évfordulójának évében megjelenjen. A Kézikönyv előkészítésének során írt tanulmányokat, más, a tárgyhoz tartozó írásokat foglal össze az év őszén *Élő irodalom* címmel megjelent kötet. (Szerk.: Tóth Dezső.)

A Kézikönyv feladatai mellett érthetően némileg háttérbe szorultak az osztály egyéb munkái. Az év folyamán elkészült Kiss Ferenc Kosztolányi Dezsőről szóló 30 éves monográfiája. A József Attila kutatások terén Szabolcsi Miklós anyaggyűjtést folytatott a monográfia második kötetéhez. József Farkas néhány fejezetet írt meg *A forradalmak irodalma* c. monográfiájához, Főnyi Gézáné folytatta a Révai-hagyaték feldolgozását, Illés László tovább dolgozott a magyar proletárirodalom dokumentumainak összeállításán. Jelentősen előrehaladt a *Tanulmányok a magyar szocialista irodalom történetéből* c. tanulmánygyűjtemény 3. kötetének szerkesztése. A szocialista irodalmi múlt kutatása új távlati tervét 1969. okt. 30-i ülésén megtárgyalta és jóváhagyta az Igazgatótanács. E témát az Intézet a jövőben a Petőfi Irodalmi Múzeummal közösen műveli. Az osztályhoz kapcsolódik szervezettel *A magyar irodalmi élet szociológiája* c. téma (tf.: Konrád György). Az év folyamán a kutatások előkészítése, a módszertani apparátus kidolgozása folyt. Elkészült és több fórumon megvitatták az íróársadalom szociológiai vizsgálatának koncepcióját. Ugyancsak az osztályhoz tartozik az Intézet szerződéses munkaként vállalt feladata, *A magyar sajtó története* c. mű megvalósítása. (Tf.: Dersi Tamás.) 1969 folyamán elkezdődött az anyaggyűjtés, egyes területeken már az anyag rendszerezése, sőt a próbafejezetek megírása. Részből elkészült *A magyar sajtó irodalmának válogatott bibliográfiája*, amely 1970-ben meg is jelenhet. Előkészületek történtek a sajtótörténeti kézikönyv módszertani problémáit vizsgáló tanulmányok köteteszerű összefoglalására.

Klasszikus magyar irodalmi osztály

A magyar irodalomtudomány és kritika története c. témakörben (főszerk.: Szauder József) tovább folyt a monografikus feldolgozást megalapozó munka, a korábban megvitattott három előtanulmány tapasztalataira épülő anyaggyűjtés és feldolgozás. Az ItK kritikátörténeti különszám megjelentetését tervezi. Erőteljes lendületet vett a *Reneszánsz és barokk kutatás* (tf.: Klaniczay Tibor), különösen miután a kutatócsoport az osztály keretein belül személyi állományát és szervezeti formáját tekintve is megerősödött. A csoport kezdeményezte a középkori irodalomtörténeti kutatások szervezett megindítását, kidolgozták két nemzetközi tanulmánykötet tervét, megkezdték a magyarországi humanisták szövegkiadás-sorozatának munkálatait, tervet készítettek egy hazai (Sárospatak) és egy nemzetközi (Velence) tudományos konferencia megrendezésére. A 18. sz.-i magyar irodalom kutatása (tf.: Szauder József) során megjelent és megérdemelt elismerést szerzett az ItK XVIII. sz.-i kettős különszáma; részletek készültek el Szauder József Csokonai-monográfiájából, Hopp Lajos folytatta az anyaggyűjtést a levélműfajról szóló monográfiájához, ugyanő tovább dolgozott a befejezéshez közeledő Mikes kritikai kiadáson. A *Petőfi és kora kutatása* (tf.: Lukácsy Sándor) keretében tovább dolgoztak a munkatársak oly tanulmányokon, amelyek a soron levő és részben már 1970-ben megkezdhető összegező igényű munkálatok (Petőfi világnézete; Petőfi teljes költői-szellemi pályaképe; Petőfi-életrajz) előkészítéséül szolgálnak. Elkészült a Petőfi-okmánytervezete, folyamatban van Erdélyi János műveinek Fontes-kiadása. *A magyar és az európai romantika* (tf.: Sötér István) kidolgozása szintén kutatócsoport-jellegű szervezeti keretek között folyt. A csoport jún. 4-én megvitatta Sötér István programtanulmányát, miután a márc. 28-i osztályvezetői értekezlet megtárgyalta a kutatás program-tervezetét. Elkészült és tárgyalások folynak a szovjet—magyar romantika-tanulmánykötet tervezetéről; vitára kerül az AILC felvilágosodás-és romantika kötetével kapcsolatban Sötér István tanulmánya, ill. annak tézisei. Az Igazgatótanács december 17-i ülésén foglalkozott az osztály szervezeti kereteinek reorganizációjával, különös tekintettel arra, hogy az új típusú munkaszervezés következtében az osztály keretein belül saját önállóságához jut a reneszánsz és barokk, a romantika; a 18. sz.-i kutatás; és a Petőfi-kutatással foglalkozó csoport.

Összehasonlító irodalomtörténeti osztály

A magyar irodalom kapcsolatai más irodalmakkal c. téma keretében 1969 folyamán megjelent a magyar—német irodalmi kapcsolatokról tudósító kötet német nyelven a berlini Akademie-Verlagnál, valamint magyar nyelven és az Ossolineum kiadónál lengyelül is a magyar—lengyel kapcsolatokat tárgyaló tanulmánykötet. Nyomdában van a magyar—francia kapcsolattörténeti kötet és jelentősen előrehaladt a magyar—jugoszláv kötet ügye, ennek lezárása 1970 tavaszán lehetséges. Az egyetemek német tanszékeivel együttműködésben előkészületek történtek a magyar—oszták irodalmi kapcsolatokat bemutató tanulmánygyűjtemény létrehozására. Ez a kötet túllépne az osztrák vonatkozásokon és a monarchiában egykor együtt élt népek széles irodalmi kapcsolataira épülne.

Az Elméleti és tudománytörténeti kutatások az összehasonlító irodalomtörténet tárgykörében c. témában az év folyamán számos dolgozat, vázlat megírására és vitájára került sor.

Az európai típusú irodalmak összehasonlító vizsgálata c. téma terén az év folyamán a munka a felvilágosodás és a romantika közötti átmeneti korszak tanulmányozására irányult. E téma

egyrészt az intézeti romantika-program keretébe tartozik, másrészt a Koordinációs bizottság 1968. okt. 28–29-i budapesti ülésén hozott határozata szerint az Intézet e kötettel vesz részt a nemzetközi vállalkozásban. A Sorbonne Összehasonlító intézete ajánlására, a jún. 25–26-án Párizsban folytatott megbeszélések szerint a kötet közös magyar–francia szerkesztésben készül. A kötet elvi kérdéseinek tisztázása céljából megvitatásra került szept. 25-én *Sötér István: A felvilágosodás és romantika* című tanulmánya. E program téziseit a nemzetközi szerkesztő bizottság cseh-szlovák vendégek jelenlétében vitatta meg Budapesten október 22–23-án. A magyar–francia szerkesztő bizottság a kötet ügyében jún. 25–26-án Párizsban, nov. 15–16-án Utrechtnben tartott munkaülést. Az Osztály igen fontos munkája továbbá a tárgyalt korszak kelet-európai irodalmainak speciális problémáira kiterjeszkedő mű, amelynek elkészítését és megírását Karel Krejčí és Sziklay László vállalták. Ez évben is tovább folyt az AILC Európai irodalomtörténet titkársági munkája, részben az Intézetben, részben Párizsban, mivel *Vajda Gy. Mihály* oszt. vezető, a Koordinációs bizottság titkára 1968. nov. 15-től a Sorbonne vendégtanára lett.

Textológiai csoport

A csoport eredeti terveihez képest némileg redukált programmal dolgozhatott az elmúlt évben, mivel két munkatársa, *Stoll Béla* és *Varga Imre* munkaideje nagyobb részét a Bibliográfiai Kézírónyv munkálataira fordította. Ennek ellenére *Stoll Béla* elvégezte a *Régi Magyar Költők Tára* megjelenés előtt álló V. kötetét (Szombatos énekköltészet, szerk.: *Varjas Béla*) korrektúráját és irányította a VII. kötet (A katolikus énekköltészet) munkálatait. *Varga Imre* a tavaly elkészített IX. kötet után a X. kötet (Az 1650–60-as évek költészete) sajtó alá rendezését végezte. A munkálatok ütemének csökkenése ellenére a kiadó évenként egy kötetet megjeleníthet. A *Petőfi kritikai kiadás* II. kötetén *Kiss József* és *Martinkó András* dolgoztak. Hátrányosan hat a csoport munkájára az a tény, hogy az egy évvel korábban lezárt I. kötettel a kiadó még mindig nem foglalkozott. A *Vörösmarty kritikai kiadás* során a VII. kötet szerkesztése befejeződött (*Horváth Károly* és *Tóth Dezső* munkája). A X. kötet szerkesztési munkálatai megkezdődtek. A XIV. kötet az év során megjelent.

Bibliográfiai csoport

1969-ben folytatódott azok az értekezletek, amelyek a bibliográfiai kézikönyv egyes kötetéinek speciális problémáit kívánták tisztázni, valamint megoldást kerestek arra, hogy az egyes kötetek közötti összhang alakuljon ki. Az újabb korszakokban felgyűlt hatalmas anyagmennyiség okán a tervezett kötetek számát kilencre kellett növelni. Határozat született a külföldi magyar vagy idegen nyelvű anyag számbavételére is. Az elkövetkező időszak fontos feladata lesz a formai egységités végrehajtása. 1970 második felében kezdődhet a *régi magyar kötet* (szerk.: *V. Kovács Sándor*, *Varga Imre*, *Stoll Béla*) lektorálása. — A *Felvilágosodás és a reformkori kötet* (szerk.: *Kókay György*) általános és személyi részanyaga is erre az időre lektorálásra kész állapotban lesz. 1970 folyamán a formai egységités is elvégezhető. — A *múlt század második fele irodalmának bibliográfiájánál* (szerk.: *Horváth Károly* és *H. Törő Györgyi*) az általános rész szerkesztésének nagyobb része befejeződött. A személyi rész szerkesztése jelentősen előrehaladt. A *XX. századi általános kötet* (szerk.: *Béllay Pál*) szerkesztője a korábbi tervezetek felhasználásával elkészítette és vitára bocsátotta a kötet tervezetét, megtörtént a felgyűlemlett anyag szakozása. A *XX. századi személyi kötet* (szerk.: *Vargha Kálmán*) munkatársai két évi munkával lényegében befejezték 198 író anyagának megszerkesztését, elkezdődött a szakozás. Az újabb évek termésének felgyűjtése folyt. 1970 januárjában sor került a szerzői lista kibővítésére.

A *Könyvtár és Dokumentációs osztály* 1969 folyamán is igyekezett kielégíteni a kutatómunka szükségleteit. Az új szerzemények feldolgozása megfelelő ütemben folyt. A rekatalogizálás eredményeként feldolgozott anyag folyamatosan beépült az 1968-ban megszervezett decimális szakkatalógusba, amely 1969 január óta a kutatók rendelkezésére áll.

Az Intézet mint tudományos műhely tevékenysége

Az elmúlt évben tovább folytatódott az Intézetben a kollektív munkák, mégis megfigyelhető volt egy bizonyos elmozdulás az egyéni munkák irányába. Ez különösen a *kritikatörténet* felépítése módszerénél, a reneszánsz és romantika program alakulásánál figyelhető meg, de bizonyos mértékig érvényes az irodalomelméleti kutatásokra, a *Petőfi*-kutatásokra, az Európai irodalom története előmunkálataira is. A tudományos szervezésben szerzett több éves tapasztalatoknak megfelelően mindez egészségesnek tekinthető, annál inkább, mert a folyamat irányá

nem a kollektív művek létrehozásának meggyengülését eredményezi, hanem azt, hogy egy-egy szakember saját ambícióinak is megfelelően nagyobb egységeket vagy önálló témát jelentő programot valósít meg, amely szervesen beilleszkedik a magasabb tudományos és kulturális igények által megszabott keretbe. Az így létrejövő művek eszmei-metodikai egységét a sorozatos és rendszeres viták, munkaértekezletek útján lehet elérni.

Az osztályviták, sőt a több osztályt átfogó vitaülések, plenáris munkaértekezletek rendszerét az elmúlt évben erőteljesen felújította az Intézet. A rendszeresen tartott osztály-munkaértekezletek sorából is kiemelkedett néhány rendezvény, amely az Intézet szélesebb köreit fogta át. Február 19-én plenáris értekezlet tárgyalta meg az 1966–68. évi intézeti tudományos tevékenységről szóló beszámólót és az 1969–71. évi távlati munkatervet, március 12-én intézeti plénum elé került „A tudományos kutatások helyzetéről” című vitaanyag. Március 14-én az Akadémián kapcsolódott be az Intézet előadásokkal és korreferátumokkal a Magyar Tanácsköztársaság emlékülésének megrendezésébe. Május 26-án belső és külső szakemberek bevonásával megbeszélés folyt „Az irodalomtudomány és a pszichológia közös kutatásainak lehetőségeiről” címmel. Június 4-én az egyetemekkel közösen rendezett vitaülésem mutatta be *Sóter István* „A magyar és az európai romantika kutatásának programja és irányelvei” című tanulmányát. Június 30-án az MTA I. Osztályának Stilisztikai és verstani munkabizottsága részvételével tartott ülésen *Martinkó András* „A prózaelemzés lehetőségei és módszerei” címmel referált. Szeptember 25-én *Sóter István* „A felvilágosodás és a romantika” c. tanulmányát vitatta meg szélesebb munkaértekezlet. Október 13-án a Pártközpont és az Írószövetség képviselőinek jelenlétében folyt megbeszélés az irodalomszociológiai kutatások céljáról, módszereiről.

Az alkotó szellemű viták, s az erőteljes szervezettségű munka léggörében — úgy tetszik — megfelelően, gyorsan fejlődtek azok a fiatal káderek, új munkatársak, akik az év során léptek be az intézeti közösségbe. A munkatársi gárda tudományos fejlődésének, teljesítményének elismeréseként értékelhető az a tény, hogy az év során nyolc munkatársat soroltak át tud. főmunkatársá, egy segédmunkatársat tud. munkatársá. Az év folyamán újabb két fő védte meg kandidátusi disszertációját (*H. Lukács Borbála, Nyíró Lajos*). A káderfejlesztés szempontjából fontos esemény volt a minősítések lebonyolítása, amely 1969 tavaszán fejeződött be. Az Intézet státusos összlétszáma jelenleg 71 fő, ebből tudományos dolgozó 62, minősítéssel rendelkező 26 fő. Az Akadémia által nyújtott lehetőséggel élve az év őszétől 12 kutatómunkára alkalmas pedagógussal létesített az Intézet szerződéses jogviszonyt meghatározott tudományos problémák kidolgozására.

A szakmai fejlődés mellett számot lehet adni a munkatársak politikai-ideológiai éréséről is. Az Intézet Pártszervezete munkaterv szerint folytatta le taggyűléseit, szabad pártnapjait, vezetőségi üléseit s ezeken rendszeresen napirendre tűzte az Intézet kollektíváját érdeklő politikai, tudományos, tudományszervezési, tervezési, káderfejlesztési problémákat.

A szakszervezet rendszeres működéssel igyekezett segíteni az Intézet vezetését a munkaügyi problémák megoldásában, a dolgozók ügyes-bajos gondjainak elrendezésében. Az Intézet vezetősége és az SzB írásban rögzítette együttműködésének elveit s az eddigi tapasztalatok szerint egyetértésben és a közös cél érdekében zavartalanul dolgoznak együtt.

A kutatóhely tudományos publikációs tevékenysége

Mint ismeretes, a kollektív és egyéni tervmunkák, monográfiák mellett az Intézet munkatársai sok tanulmányt, cikket írnak s ez a tevékenységük a becslések szerint munkaidejük egynegyedét-egyharmadát is kiteszi. Ehhez járulnak az intézeti könyvsorozatok és folyóiratok szerkesztési feladatai.

Az *Irodalomtörténeti Közlemények* 1969-ben az újraindult *Irodalomtörténet* jelentkezésével az Intézet folyóiratává vált, noha egyidejűleg természetesen az egész magyar irodalomtudományi orgánuma is maradt. Hasznosítván az Irodalomtudományi Bizottság 1968. június 2-án a folyóirat öt legutóbbi évfolyamáról rendezett vitája tanulságait, arra törekedtek a szerkesztők, hogy az ItK az új típusú feladatoknak is megfelelően, egyúttal megőrizze eredeti hivatását, azt nevezetesen, hogy a nemzeti irodalom anyagának feltárását, feldolgozását elsősorban történeti-filológiai módszerrel végezze, s szakbírálattal kísérje a magyar irodalomtudományi produkciót. A folyóirat 1969-ben is megőrizte a célszerű arányokat az elvi-módszertani tanulmányok, s stílustörténeti vizsgálatok és a kritikai portréműfaj között. A régebbi magyar irodalom vizsgálata mellett erőteljesebben terjesztette ki figyelmét az ItK a huszadik századi irodalomra is, ez egyaránt jellemző a nagyobb dolgozatokra és a kisebb közleményekre. Öröndetes a szemleirovat viszonylagos frissessége. Az évfolyam színvonalas számai közül is kiemelkedik a 2–3. szám, ez közli *Szauer József*nek a XVIII. századi magyar irodalom és a felvilágosodás kutatásának feladatai című programtanulmányát, amelyet a tárgykört elmélyítő további tanulmányok, műelemzések és nemzetközi szakirodalmi szemleirovat kísér.

A *Kritika* rendszeresen közölt komolyabb súlyú irodalomtörténeti tanulmányokat, főleg a huszadik, de esetenként a régebbi korok irodalmáról is, emellett számos összegező igényű dolgozatot és írói portrét tett közzé, friss figyelemmel kísérte a legújabb irodalom produkcióját. A felszabadulás utáni irodalom kézikönyve munkálatait kísérve sok írás jelent meg e témakörben, jelentős mennyiségű és színvonalú irodalomelméleti információ anyagot publikált a lap, részlegesen világirodalmi témákról is szó esett. Feltűnően megnőtt a más művészeti ágak és tudományterületekkel foglalkozó írások száma (képzőművészet, építészet, zene, film, televízió, néprajz, műveltségpszichológia stb.), ehhez képest viszont szerényebbnek mondható az irodalomtudományi termés elemzése.

A *Helikon* munkáját ez évben az Irodalomtudományi és Modern Filológiai Bizottság értékelő kritikájának szellemében folytatta. Az ez évi 1. szám a „Kelet európai irodalmak a századfordulón” téma körben jelent meg és széles érdeklődést keltett. Az év végére tolódott a 2. szám megjelenése, ez a Magyar Tanácsköztársaság 50. évfordulójára készült és arra igyekezett választ adni, hogyan alakult a proletárforradalmak idején a művészet és a tömegek kapcsolata. A 3–4. sz. megjelenése áttolódott 1970-re, a részben profilírozott vegyes-szám fő cikkei a műelemzés mai elméletéről és gyakorlatáról szólnak, a számítástechnika alkalmazásáról az irodalomtudományban, s ezekhez kapcsolódik néhány írói portré. Több 1970-es szám szerkesztése előrehaladt.

Az Intézet folyóirataiban természetesen egyaránt megjelentek a belső és a külső munkatársak írásai, az intézeti folyóiratok az egész magyar irodalomtudomány orgánumai. 1969 folyamán intézeti és Intézeten kívüli folyóiratokban, lapokban az Intézet munkatársainak tollából 156 szakmai jellegű cikk, tanulmány jelent meg, valamint 232 népszerűsítő jellegű, kulturális vonatkozású cikk. Az elmúlt évhez képest mintegy 40%-kal csökkent a szakmai írások mennyisége és mintegy 20%-kal növekedett a kulturális publicisztika volumene. Ez részben azzal függ össze, hogy a nagyszabású belső munkálatok kevesebb lehetőséget nyújtottak a részlet-eredmények tanulmányos megformálására, másrészt pedig fokozódott a munkatársak részvétele, aktivitása a kulturális közéletben. A publikációk nagy száma azt bizonyítja, hogy az Intézet jelenléte nagyhatású a magyar szellemi életben.

A hazai idegennyelvű sajtótermékekben, Actá-kban, a külföldi sajtóban közzétett írások száma 47, ez két és félszeres növekedést mutat a megelőző évekhez képest, ami arra utal, hogy nőtt a magyar irodalomtudomány eredményeinek külföldi hatósugara.

A könyvkiadványok adatait az ItK az év során rendszeresen közölte. Feltűnő, hogy az Akadémiai Kiadónál megjelent önálló művek száma a tavalyi 4-ről 10-re emelkedett, ezen belül az Intézet munkatársai tollából származó művek száma 3-ról 6-ra, noha e számban egy második kiadás és egy szerződéses munkatárs műve is benne foglaltatik. De a szerkesztésben megjelent művek száma is közel kétszeresére emelkedett, míg a külső kiadóknál megjelent önálló és szerkesztett művek száma lényegében változatlan a megelőző évihez képest. Ez az összevetés azt mutatja, hogy az elmúlt évek *irodalomtudományi* munkásságának könyvpublikációkban beérett termése jelentősen emelkedő szintet mutat. Az Intézet munkatársainak szerkesztésében és túlnyomó többségében tőlük származó tanulmányokat tartalmazó kiadvány kettő jelent meg az év folyamán külföldön.

A kutatóhely belső munkaszervezésének problémái

A sokirányú tudományos kutatói programok erősen differenciálják az intézmény profilját. Folynak irodalomelméleti kutatások, irodalomtörténeti stúdiumok, összehasonlító, azaz lényegében világirodalmi jellegű munkák, szövegkiadások, bibliográfiai tevékenység. A programok távlatos vezetése, irányítása egyre fokozottabb igényeket támaszt a vezető testülettel szemben. A belső tudományszervezés módszerei évek óta állandóan alakulóban vannak. Megbízható irányító szervnek bizonyult az elvi, szervezeti, személyi, anyagi kérdések eldöntésére az Igazgatótanács, amely az Intézet operatív irányításának legfontosabb eszköze volt. Az osztályvezetői testület hivatott az évi munka értékelésére és a tervek alapelveinek meghatározására. Ugyanakkor a tapasztalatok szerint a tudományterületek specializálódása következtében a téma-programtanulmányok megvitatására alkalmasabbnak tetszik a belső és külső szakértőkből alakított munkaértekezlet. — Az Intézet hivatali felépítésének osztályszerkezete is csak részben tölti be hivatását, egyre inkább merev sémává válik ott, ahol a részleg kereteit nem egyetlen nagy feladat tölti ki. Ez az igény hozta létre 1969 folyamán statútumszerűen az ún. *kutatócsoportokat*, amelyek lazán kapcsolódva egy-egy osztályhoz, megnövekedett önállósággal folytatják szakmai munkásságukat. Ilyen csoportok kialakításának természetesen csak bizonyos előfeltételek mellett van meg a lehetősége (határozott program, megfelelő szakemberek együttese, egy, a szakmában kiemelkedő tudós vezető jelenléte stb.). Megoldandó feladat a hivatali és a munkaszervezet megfelelő koordinálása. Az Intézet kapcsolatai a felsőbb akadémiai szervekkel kielégítőek, jók voltak.

A kutatóhely kapcsolata a gyakorlati élettel

Az Intézet rendszeres kapcsolatban áll a MSzMP KB Tudományos, Közoktatási- és Kulturális osztályával, a Művelődésügyi Minisztérium illetékes szerveivel, a tudományegyetemekkel, a Magyar Írók Szövetségével, a Petőfi Irodalmi Múzeummal, a TIT-el; a társintézetek közül a Filozófiai Intézettel, a Történettudományi Intézettel, a Bartók-Archívummal, a Művészet-történeti Kutatócsoporttal, a Párttörténeti Intézettel. Mindamellett a társintézetekkel a kapcsolat csak részleges, elképzelhető lenne a gyakoribb konzultáció, közös viták rendezése stb.

Az Intézet vezetői és több munkatársa, tanára volt előadója vagy szemináriumvezetője budapesti és szegedi felsőoktatási intézményeknek, többen részt vettek kandidátusi viták bizottságaiban, esetenként opponensi tiszteletet láttak el. Tevékenyen részt vettek a TMB Irodalomtudományi és Művészettörténeti szakbizottságában, az Irodalomtudományi Bizottság ülésein; a Modern Filológiai Bizottságban, a Stilisztikai Munkabizottság, a Könyvtörténeti és Bibliográfiai Munkabizottság, a Textológiai Munkabizottság ülésein, a Magyar Sajtótudományi Társaság sajtótörténeti szakosztályában, az Új Írás, a Nagyvilág, a Magyar Könyvszemle, az Irodalomtörténet szerkesztő bizottságában, a TIT vezetőségében, a Magyar Írók Szövetsége választmányában. Több előadást tartottak, felszólaltak az Irodalomtörténeti Társaság orosházi és miskolci vándorgyűlésén, az akadémiai emléküléseken. Két munkatárs előadást tartott az NDK budapesti kultúrcentrumában. Sok előadást tartottak a TIT-ben, a Rádióban.

Az elmúlt év folyamán is készséggel eleget tett az Intézet azon kultúrpolitikai jellegű felkéréseknek, amelyek a Pártközponttól, a Minisztériumtól, más felsőbb szervektől érkeztek. Így részt vettek többen a Tudománypolitikai irányelvek kidolgozásában, az ifjúság helyzetéről szóló pártdokumentum elemzésében, a TV műsora értékelésében. A XI. ker. pártbizottság képviselőjével együttműködve eszmecserét folytattak a munkatársak az ideológiai irányelvek gyakorlati megvalósításáról; intézeti plenáris értekezleten vitatták meg a tudományos kutatások helyzetéről szóló anyagot. Az év végétől kezdve több témakörben (A mai magyar művészet fejlődésének főbb tendenciái, Nacionalizmus és internacionalizmus, A tömegek művelődésének problémái) anyagokat dolgoznak ki intézeti munkacsoportok a következő Pártkongresszus előkészítő dokumentumaikhoz.

Külföldi kapcsolatok

Az Intézet nemzetközi kapcsolatai az elmúlt évben tovább fejlődtek, a korábbi kapcsolatok megerősödtek.

Június 17–21 között folyt le Budapesten a magyar–szovjet irodalomtörténeti szimpózium második ülészaka. (Az elsőre 1968 novemberében Moszkvában, a Gorkij Intézetben került sor.) A budapesti munkaértekezleten tíz szovjet tudós vett részt, magyar részről az Intézet delegációján kívül több egyetemi szakember kapcsolódott be a szimpózium munkájába (*Tolnai Gábor, Kardos Tibor, Király István, Bán Imre, Barta János* s mások). A szimpózium programján a reneszánsz, a romantika és a huszadik századi művészeti irányzatok kérdései szerepeltek. A szimpózium záróaktusaként sor került egy megállapodás aláírására, amely szerint a két Intézet közösen dolgoz ki egy-egy kötetet a reneszánsz, illetve az európai romantika tárgykörében. — A másik nagyobb rendezvény az a megbeszélés-sorozat volt, amelyet magyar és francia, valamint csehszlovák tudósok folytattak Budapesten, Práizsban, Utrechtnben a felvilágosodás és a romantika közötti átmeneti kor kérdéseit tárgyaló AILC kötet érdekében.

Intézetünk számos munkatársa tartott az elmúlt év során külföldön előadást különböző intézményekben vagy rendezvényeken. Az év során 35 munkatárs járt külföldön összesen 57 alkalommal, 179 hetet töltve el odakint. Az intézeti vezetők és munkatársak külföldi tanulmányúttjai, tárgyalásai során tovább építették azokat a termékeny kapcsolatokat, amelyek különösen a szovjet, a cseh, a német, a francia, a jugoszláv, osztrák és lengyel tudományos élettel eddig is megvoltak. Az Intézet vezetőinek romániai látogatása előbbre vitte kapcsolatunkat román kollégáinkkal is. A közös munkák, a szakmai tapasztalatcsere igényétől indítva az év folyamán harmincegy külföldi tudós kereste fel Intézetünket, többen előadást is tartottak.

Az 1970. évi külföldi nemzetközi kongresszusokon (Bordeaux, Tallinn) való részvétel előkészítésével is foglalkozott az Igazgatótanács. Az Intézet kiterjedt nemzetközi kapcsolatait a jövőben is tovább kívánja ápolni, mert ezen az úton intenzívebben vehet részt a tudomány nemzetközi eszmecseréjében, s maga is aktív tényezője lehet a marxista eszmék terjesztésének a világ tudományosságában. A külföldi utazások nem csupán tudományos, hanem politikai jelentőségűek is. Mind a nyugateurópai, mind a szocialista országokba irányuló tanulmányutak lehetőséget adnak arra, hogy a külföldi utazások e politikai jellege tovább erősödjék.

Az Intézet a hároméves távlati terv 1969-re eső részét lényeges vonásaiban teljesítette. A különböző területeken mutatkozó csekély mérvű elmaradás a tervtől (irodalomelmélet, fel-

szabadulás utáni kézikönyv, kritikátörténet, Petőfi-kiadás, bibliográfia) objektív körülményekkel magyarázható, a tudományos tervezésben előre nem látható új, megoldandó mozzanatok felmerülésével kapcsolatos. Az ilyen esetekben előforduló időbeli eltolódást kiegyenlíti a munka színvonalának növekedése.

Az Intézet munkakörülményei a megnövekedett feladatokhoz képest — kisebb javulástól eltekintve — nem változtak. Az elhelyezés nem megfelelő, alig néhány munkaszoba áll a kutatók rendelkezésére, az adminisztratív személyzet, a tudományos segédkör létszáma alacsony. A bérszínvonal alakításában sikerült bizonyos mérvű javulást elérni, az átlagszint azonban nem kielégítő.

A feszített ütemű munka minden intézeti munkatárstól képességei maximumát követelte meg; mindamélt az intézeti közszellem jónak mondható, az egyéni és kollektív munkákban elért eredmények, az intézetet a tudományos közéletben övező megbecsülés megerősítik a vezetést és a munkatársi gárdát abban a hitükben, hogy eredményes és hasznos munkát végeznek a magyar irodalomtudomány javára.

Illés László

Intézeti hírek

(1969. augusztus 1—december 31.)

Vujicsics D. Sztóján tudományos munkatársat az újvidéki Matica srpska szeptemberi közgyűlése munkatárs-taggá választotta meg.

Külföldi vendégeink szeptember folyamán: 1-én R. Auty oxfordi egyetemi tanár, 3-án Jacques Voisine, a Sorbonne professzora, 4-én Gerhardt Steiner a Német Demokratikus Köztársaságból, 26-án pedig Tertullian és Heorgetta Borodinca Romániából látogatta meg Intézetünket. A vendégekkel *Sóter István*, *Szabolcsi Miklós*, *Illés László* és *Vajda György Mihály* folytatott megbeszéléseket.

Sziklay László tudományos főmunkatárs avató emlékbeszédét mondott azon az október 6—13-a között tartott ünnepegsorozat, melyet Tótkomlóson rendeztek a község felszabadulásának 25. évfordulója alkalmából. Ebből az alkalomból ugyanis a község egyik terét Hviezdoslavról, a művelődési házat Jozef Gregor Tajovskýról, a könyvtárat Peter Jilemnickýról nevezték el és a szlovák irodalom három nagy klasszikusáról *Sziklay László* emlékezett meg.

Emil Georgiev bolgár akadémikus október 15-én találkozott az Intézet Keleturópai Csoportjának tagjaival. A hasznos eszmecsere a bolgár—magyar tudományos kapcsolatok további elmélyítésének lehetőségeit vizsgálta meg.

Vujicsics D. Sztóján tudományos munkatárs a Magyar Írók Szövetsége küldöttségével részt vett október 18-án és 19-én azon a konferencián, melyet az „Írók VI. Nemzetközi Októberi Találkozója” keretében „Az irodalom és a forradalom” címmel rendeztek meg Belgrádban.

Külföldi vendégeink október hónapban: 1-én J. Leenhardt (Párizs), 8-án Barker amerikai professzor, 15-én pedig Jozef Melicher, a nyitrai Pedagógiai Főiskola aspiránsa. Vendégeinkkel tárgyalásokat folytattak, illetve konzultáltak intézetünk részéről: *Klaniczay Tibor*, *Szabolcsi Miklós*, *Szauder József* és *Sziklay László*.

A *Reneszánsz-kutató Csoport* november 12-én külső szakemberek bevonásával megbeszélést tartott a hazai középkortudomány időszerű kérdéseiről, tekintettel a reneszánsz és a középkor kutatásának szoros egymásratalaltságára. *Klaniczay Tibor* kezdeményezésére a jelenlevők elhatározták, hogy az MTA I. Osztályának vezetőségéhez felterjesztést juttatnak el egy Medievisztikai Munkabizottság létrehozása érdekében. A megbeszélés vendégei voltak: Györfly György, Horváth János, Karácsonyi Béla, Mályusz Elemér, Mezey László, Pais Zsófia.

Illés László kandidátus, az Intézet tudományos titkára november 17-től december 9-ig tanulmányúton járt az NDK-ban, ahol irodalomtörténeti kutatómunkát végzett, valamint megbeszéléseket folytatott a Zentralinstitut für Literaturgeschichte vezetőivel intézményeink jövőbeli együttműködéséről.

Nyíró Lajos osztályvezető, november 22-től december 12-ig tanulmányúton járt a Német Demokratikus Köztársaságban. Berlinben és Drezdában irodalomelméleti kutatásokat végzett, különös tekintettel a regényelmélet újabb eredményeire.

Lukácsy Sándor osztályvezető, kandidátus, november 25-én és 26-án részt vett a moszk-